

УДК 780,6,781.7

DOI <https://doi.org/10.32782/2310-0583-2023-49-05>

СУЧАСНЕ БАНДУРНЕ МИСТЕЦТВО ЯК УСОБЛЕННЯ КУЛЬТУРНОГО КОДУ УКРАЇНЦІВ

Христина Петринка – магістр музикознавства Львівського національного університету імені Івана Франка

<https://orcid.org/0000-0001-6278-1832>

Протягом багатьох століть діяльність представників бандурного мистецтва підтримувала моральний дух українців у важкі воєнні часи та періоди репресій. У ході дослідження ми можемо спостерігати, як у бандурному репертуарі відобразалося прагнення народу до боротьби за свободу, моральні цінності нації та як історія оспівувалася крізь віки. Із початком повномасштабної війни в Україні у 2022 р. молоде покоління сучасних бандуристів почало активно підтримувати український народ. Відповідно, ми можемо відстежити, як багатовікова музична традиція лінійно продовжується, демонструючи місію бандурного мистецтва зокрема. Отже, ми можемо говорити про бандурне мистецтво не лише як про мистецьку візитівку України, а й як про втілення національного духу та культурного коду українців.

У статті аналізуються зразки бандурного репертуару в різні етапи історії України, а також етапи розвитку бандурного мистецтва у цілому. У роботі також висвітлюються особливості сучасного бандурного мистецтва. Розвиток власне «сучасної бандури», пов'язаний із появою бандурних виконавців на масових культурно-мистецьких подіях із сучасним популярним музичним матеріалом, припадає на період 2010-х років і триває донині. За понад 10 років бандуристи активно працюють над популяризацією інструменту для масового слухача.

У роботі висвітлюється діяльність представників сучасного бандурного мистецтва: Ярослава Джуся, Марини Круть, Георгія Матвійва, Анастасії Войтюк. Авторка аналізує їхні мистецьку діяльність та музичну творчість. За допомогою бандури сьогодні відроджуються культурні традиції та твориться новітнє мистецтво, високий рівень якого з успіхом демонструється світовій мистецькій спільноті.

Ключові слова: бандура, сучасне бандурне мистецтво, бандурист, традиційний інструмент, виконавський репертуар, автентика.

Значення інструменту

Культура нації – її скарб, яка є частиною кожного покоління, передає традицію та філософію народу, його менталітет. У багатовіковій українській традиції існують культурні символи, які в сукупності утворюють культурний код нації як окремого народу. Ці символи допомагають народу ідентифікувати себе, передавати традицію та історію, вірування людей прийдешнім поколінням. В українській культурі існує багато символів, яким приділяють велику увагу, їх оспівують та шанують (калина – символ краси, хліб – символ життя) [1, с. 270, 618].

Одним із найяскравіших проявів та втілень української культури є бандура. У свідомості українців бандура – автентичний інструмент (дійсне відображення живої та неспотвореної традиції, яка сприймається, зокрема, на підсвідомому рівні [2, с. 93]), завдяки якому оспівуються та відображаються дух народу, його ментальна особливість, таким чином, він став уособленням живої традиції [3]. Автентичний інструмент від моменту його поширення серед народу виступає ідейним символом українців боротьби за свободу, який супроводжує людей, підтримуючи їх у важкі часи. Така асоціація сформувалася, зокрема,

завдяки репертуару його виконавців, його способу комунікації з аудиторією. Основою бандурного репертуару є дума – жанр (вид) суто українського речитативного стилю народного героїчного ліро-епосу, який використовували мандрівні співці-музики: кобзарі, бандуристи, лірники в Центральній і Лівобережній Україні [4, с. 212]. Цей жанр виник у XV ст., що збігається з періодом поширення козацтва (створення військово-політичного об'єднання Запорізької Січі XVI–XVIII ст.) та національним самоусвідомленням українців як окремої етнічної і культурної одиниці. Виконавець дум уважався носієм національної ідейності та духовності народу.

Зараз бандурне мистецтво в Україні представлене у декількох видах: традиційне (автентичне), академічне та сучасний напрям розвитку. Його історію можна умовно поділити на декілька етапів.

Етапи розвитку

Дослідженням інструменту займалися чимало науковців (М. Прокопенко, О. Фамінцин), однак найбільш змістовне пояснення походження та характеристики бандури висвітлено у праці Гната Хоткевича «Музичні інструменти українського народу». Він уважав бандуру «чисто українським винаходом» кінця XVIII ст. через додавання

приструнків до конструкції іншого інструменту – кобзи [5, с. 87]. Через виконання народного ліро-епосу інструменти є спорідненими, тобто можна сказати, що бандура є концептуально-ідейним продовженням кобзи, яка, своєю чергою, є прикладом утілення автентичної української традиції. Тематика кобзарського (бандурного) автентичного репертуару розкриває особливість та ментальність народу. Їхній репертуар наповнений любов'ю до рідної землі, історією та духом свободи. Окрім тематики композицій, спорідненим є й спосіб донесення до аудиторії, а саме – речетативна форма викладу матеріалу в поєднанні з інструментальною імпровізацією, що дає змогу занурити аудиторію у процес осмислення історії та глибокого аналізу, тим самим торкається тонких граней людської душі. Однак варто зазначити, що ці інструменти за зовнішніми характеристиками істотно відрізняються один від одного (формою, строем, способом звуковидобування і способом тримання під час виконання). Отже, говорячи про історію бандурного мистецтва, урахувавши аспект ідейної спорідненості бандури з кобзою, доцільно починати саме з періоду поширення кобзарства на території України.

Носіями кобзарського мистецтва були лише чоловіки – кобзарі, яких уважали проповідниками бажання народу та носіями культурної і духовної спадщини. У добу Запорізької Січі (XVI–XVIII ст.) кобзар був дуже шанованою особою, виступав на переговорах послів та при королівських дворах, ішов із козаками на війну та вважався захисником моральності та духовного світу людини, а його місією було берегти історію козацтва та розповідати народним масам істинну картину дійсності [6, с. 60–65]. Ці факти свідчать про активну та значущу діяльність музикантів у житті українського народу як уособлення живої музичної традиції.

Із початку заснування кобза (згодом і бандура) була діатонічною [7, с. 43–46]. Кожен виконавець виготовляв інструмент власноруч відповідно до власних вокальних та виконавських можливостей, а стрій інструменту змінювався відповідно до композиції, яку той виконував. Їхній репертуар складався з традиційних пісень українського фольклору, а саме дум, історичних, релігійно-моралістичних, сатиричних пісень та п'єс танцювального характеру [8, с. 108–111]. Тексти автентичних дум розповідали про історичні події («Руйнування Січі Катерини»), страждання поневоленого народу («Плач невольників», «Маруся Богуславка») та подвиги козаків («Самійло Кішка», «Дума про Байду»). У них містилися уявлення про риси, ідеали і поведінку народних

героїв-козаків, які шанують рідну землю і християнську віру та відважно боронять її від ворогів («Дума про козака Голоту»):

...Не боїться ні огня, ні меча, ні третього болота...

у текстах відображено волелюбність народу, що є однією з основних його характеристик («Сокіл і соколя»):

*...Лучче ми будем по полю літати
та собі живності доставати,
аніж у тяжкі неволі у панів проживати.*

Під час виконання творів музиканти використовували мелодекламацію, доповнюючи інструментальною імпровізацією, елементами сонористики (вигуки, скрики та зойки) та виконавської орнаментики, які в подальшому будуть указувати як традиційні прийоми гри на бандурі (мордент, флажолет, форшлаг, глісандо, тремоло, кластер) [9, с. 353]. Метою використання цих технік було морально збудити слухача, викликати співчуття, співпереживання, радість, наповнити відчуттям єднання народу та бажанням бути незалежними.

Із кінця XVIII ст. бандура набувала все більшого вжитку серед населення, а кобза поступово втрачала популярність. Після ліквідації Запорізької Січі (1775 р.) та в період масового закріпачення населення бандуристи почали подорожувати країною та виступали на ярмарках, вулицях і біля церков, розповідаючи новини та історії про козаків та долю поневолених співвітчизників. Таким чином вони торкалися тонких граней душі людини, підбурюючи її почуття та прагнення боротися за свободу, підтримуючи їхній моральний дух. Представники бандурного мистецтва виконували роль своєрідного мас-медіа та психологів того часу [10, с. 439–446].

У XX ст. в Україні відбувся процес академізації бандури, яка тоді була представлена лише як народний інструмент. У 1902 р. на XII Археологічному з'їзді у Харкові була проголошена доповідь дослідника і бандуриста Гната Хоткевича. Він наголошував на необхідності впровадження ансамблевої форми виконавства, тобто уніфікації конструкції. Також відбувся великий концерт бандуристів та представлення їхньої творчості. Ці дві події привернули увагу учасників з'їзду та слугували поштовхом для активного дослідження інструменту, тим самим запустивши процес модернізації бандури та в подальшому її академізації [11, с. 44]. У першій половині XX ст. велика плеяда бандуристів утілювала ідею становлення академічного бандурного мистецтва (Гнат Хоткевич, Василь Ємець, Михайло Теліга, Володимир Кабачок та ін.) [12, с. 316].

У роки Другої світової війни бандуристи з новою силою продовжили традицію підтримки національного духу населення. Утомлений народ дуже привітно зустрічав носіїв бандурного мистецтва, адже їх уважали символом козацтва як уособлення волевиявлення. Їхній виконавський репертуар пробуджував національну свідомість, віру у власні сили, любов до країни і бажання захистити її. Бандуристи вкладали глибокий сенс і символізм у пісні, а також ідею визвольної боротьби, віри в краще майбутнє. У той період створювалися актуальні на той час композиції. Військовий-бандурист Андрій Бобирь згадував: «Часто товариші просили мене заспівати. Після важкого бою пісня потамовувала біль, перед боем додавала сил і рішучості. Дуже любили у нас «На смерть партизана» [13, с. 258]. У репертуарі бандуриста Єгора Мовчана були думи та пісні, які пробуджували національну свідомість («Насувалася грізна хмара», «Чорний ворон») і відображали тогочасні реалії та передавали віру людей у світле майбутнє, зокрема пісня на вірші А. Малишка «Коли течуть криваві ріки» [13, с. 248–261]:

*Коли течуть криваві ріки
В степах, опалених вогнем,
Прославим скривджених навіки,
А запроданців – проклянем!*

*.. І підростуть нові внучата
На вольні, радісні жнива*

Бандуристи допомагали людям психологічно впоратися з усім жахом війни, смертями та руїнами. У тилу та на полі битви виконавці не покидали бандуру та давали концерти. Вони вважали, що їхня музика й є зброєю проти ворога і ліками для людської душі, тому продовжували свою місію [14, с. 250].

Активна фаза процесу академізації бандури відбулася у другій половині ХХ ст. завдяки плідній та багатокомпонентній праці бандуристів (Василь Герасименко, Сергій Баштан, Константин М'ясков, Людмила Посікіра та ін.) [15, с. 316]. На початку ХХІ ст. бандура посіла своє місце серед інших академічних інструментів в Україні (фортепіано, скрипка, флейта та ін.). Усі кількісні та якісні зміни, які відбулися в період академізації інструменту, не стерли його історії та ідейності, а, навпаки, інтерпретували та зберегли її відповідно до реалій того часу. Представники бандурного мистецтва і надалі пропагували та доносили українську традицію, що відображалася в репертуарі, сценічному костюмі виконавця та тематиці концертів, на яких найчастіше можна було почути її виконання.

Причини

Суспільно-культурні зміни, які відбуваються у ХХІ ст., породжують нову епоху, каталізатором виникнення якої, без сумніву, можна вважати глобальну діджиталізацію [16, с. 144–164]. Розвиток та впровадження високих технологій у повсякденне життя людини також відбилися на сучасному світогляді та формуванні нового покоління.

Сучасне бандурне мистецтво є своєрідною осмисленою реакцією на сьогодення, яка виражається у композиціях та власне позиціонуванні у соціумі його представників. Творчість сучасних бандуристів ілюструє новий образ бандури, яка водночас є цікавою молодій аудиторії та залишається символом культури українців.

Сучасний напрям бандури відображений у переосмисленні старої традиції, поєднанні автентики та сучасного звучання, позиціонуванні та сприйнятті артиста-бандуриста у масовому популярному культурному просторі. Виконавці грають на хроматичних академічних інструментах, сконструйованих ще в 1953 р. Іваном Склярем, однак активно використовують сучасні аксесуари (звукоснімачі, підсилювачі звуку, концертні підставки), а їхній різножанровий репертуар відображає популярні тенденції сьогодення в гармонійному поєднанні з українською автентикою. Важливим аспектом для становлення сучасного бандурного мистецтва є те, що артисти беруть участь у популярних телевізійних талант-шоу, музичних та мистецьких фестивалях, збирають аудиторію у соціальних мережах, значну увагу приділяють візуальному аспекту презентації своєї творчості, що, своєю чергою, популяризує та демонструє музичні можливості та звучання інструменту широкій аудиторії.

Описуючи сучасний напрям бандури, варто також указати на деякі причини та передумови його зародження. Незважаючи на успішний процес академізації інструменту у ХХ ст., станом на початок ХХІ ст. у свідомості української аудиторії інструмент залишався «народним», а бандуриста не уявляли без вишиванки та пісень про Батьківщину. Тематика репертуару, музичне оформлення пісень, їх аранжування також стали доволі «одноманітними», з використанням класичної гармонії, усталених ладів тощо. Така музика лунала на сценах філармонії та концертного залу, але для масового слухача не була об'єктом зацікавлення. У той період значення і вплив масового мистецтва, зокрема поп-музики, і популярність естрадних виконавців значно посилювалися завдяки активній ротації на радіо і телебаченні. Унаслідок цього зародилося стереотипне, «несучасне» бачення

бандури та його представників, що поставило завдання молодим виконавцям спрямувати свою діяльність на його розвінчання. Бажання молодих бандуристів посісти своє місце серед інших естрадних виконавців країни, прагнення зробити автентичний інструмент цікавим та доступним для численної аудиторії, популяризувати інструмент серед молоді та гідно представити закордонній публіці – це ті ідеї та цілі, які призвели до зародження «сучасної бандури» в Україні.

З іншого боку, у XXI ст. спостерігається масштабна хвиля відродження національної ідентичності у багатьох країнах Європи, зокрема і в Україні (найяскравіший приклад – конкурс «Євробачення», у якому в останні роки чимало країн намагалися продемонструвати саме свою національну особливість через костюми, музику та концептуальність номеру). Зрозуміла туга за минулим, за тим, що рідне серцю, спогадами з дитинства – саме на цьому митці роблять акцент та намагаються вкратити ці особливі почуття у свою творчість. У результаті аудиторія дуже тепло сприймає такі почуття, адже вони близькі та знайомі кожному. Не варто вважати, що це копіювання творів наших предків, традицій чи одягу. Популяризація і відродження традиції через етноодяг, архітектуру, мистецтво з використанням автентичного колориту та професійного українського мистецтва минулого допомагають зберегти традицію минулого.

Отже, урахувавши вищенаведені факти, можна сказати, що *сучасне бандурне мистецтво* проявляється, зокрема, через переосмислене трактування української автентики у сучасній ретроспективі у поєднанні із сучасним і популярним звучанням, що виражається через використання візуальної та діджиталізованої презентації мистецького продукту для охоплення широкої глядацької аудиторії. Як приклад можна вказати творчу діяльність сучасних бандуристів, про яких буде зазначено далі.

Представники

Датою «народження» сучасної бандури можна вважати 2010 р., коли на сцену популярного талант-шоу «Україна має талант» вийшов бандурист Ярослав Джусь. Варто зазначити, що телевізійне шоу «Україна має талант» у 2010 р. було дуже популярним і одним із найбільш рейтингових на українському телебаченні, яке виходило в суботу в прайм-тайм, що свідчить про охоплення великої кількості аудиторії [17]. Перемога, а саме приз глядацьких симпатій у фіналі шоу, підтвердила зацікавлення бандурою широкою аудиторією та запустила процес розвитку нового напрямку бандурного мистецтва, а саме сучасного.

На кастингу шоу музикант здивував аудиторію, виконавши не притаманний репертуар бандуриста, а композицію «Світові хіти» – популярні мелодії всесвітньо відомих, знайомих великому колу глядачів композицій («Nothing Else Matters» Metallica, «Yesterday» The Beatles, «We are the champion» Queen тощо) [18]. Неочікуваний для аудиторії вибір репертуару і виконання його на інструменті, який в уявленні тогочасної публіки був лише «народним», викликало зацікавлення музикантом і його роботою. Уже в прямому етері у супроводі струнного нонету він виконав відому композицію М. Скорика «Мелодія» та отримав приз глядацьких симпатій [19]. Виконавець звернувся до почуттів аудиторії, адже в українців ця композиція асоціюється з пам'яттю про жертви Голодомору минулого століття. Подібно до виконання автентичних дум і оспівування трагічних подій минулого бандуристи торкалися тонких граней душі аудиторії, так і цей виступ, хоча й у новій інтерпретації, дав такий самий ефект. Слід зазначити, що головний посыл музики залишилися незмінними, а от презентація аудиторії зазнала видозмін відповідно до вимог сучасності.

Участь та перемога Ярослава Джуся у популярному шоу слугували поштовхом для активізації діяльності молодих бандуристів у популяризації сучасного бандурного мистецтва, яких у подальшому можна позиціонувати як сучасних виконавців (Марина Круть, Анастасія Войтюк, Георгій Матвіїв, В&В Project та ін.). Розпочався процес руйнування міфу «застарілості» та розвиток нового сучасного напрямку бандурного мистецтва в Україні, який триває успішно і донині.

У подальші роки молода плеяда бандуристів працювала над розробленням сучасного репертуару для бандури, котрий містить у собі авторську музику, тексти і музичне оформлення якої відповідають вимогам сучасності і є цікавими молодій аудиторії (тематика композицій, гармонія, композиційна форма), а також перекладанням на бандуру знайомих популярних світових та українських композицій (кавер-версії). Характерним для багатьох композицій є поєднання української автентики, акустичної особливості інструменту із сучасним електронним звучанням і ритмами. Змінився також спосіб популяризації та візуалізації мистецького продукту: поява на популярних телевізійних шоу, оригінальні відеороботи, які поширюють через соціальні мережі та YouTube, увага до концепції та подачі себе як артиста, що відображено в концертному костюмі, власному позиціонуванні. Поширення власної творчості через соціальні мережі дає змогу розширити коло поціновувачів бандури та української культури у світі.

Після телевізійного конкурсу Ярослав Джусь почав займатися популяризацією сучасної бандури. У 2013 р. бандурист створив проєкт BANDURA STYLE, завдяки якому сучасна бандура почала поширюватися на теренах країни та за кордоном. За ініціативи проєкту друком вийшов перший бандурний збірник із сучасним репертуаром, до якого увійшло шість авторських творів та шість перекладів відомих світових композицій, які безкоштовно розіслали країною [20]. Задля привернення уваги більшої кількості аудиторії бандурист створював колаборації з відомими музикантами (ТНМК, «Тартак», Go-a та ін.) та брав участь у численних культурно-мистецьких проєктах («КобзАрт», «Країна Мрій», «Тарасова гора» тощо), почав розвивати соціальні мережі та публікувати відео на YouTube-каналі. У перші роки репертуар бандуриста складався великою мірою з мелодій відомих світових композицій («Comptine d un autre ete» Yann Tiersen, «Carol of the bells» М. Леонтовича, «Мелодія» М. Скорик, «Yesterday» The Beatles,) та авторських обробок українських пісень, зокрема з використанням джазових елементів («Черемшина», «Ніч яка місячна», «Квітка душа»).

Ярослав Джусь був ініціатором створення гурту «Шпилясті кобзарі», з якими сьогодні гастролює по світу та бере участь у мистецьких проєктах, фестивалях і форумах («Незалежність це ми», Міжнародний фестиваль ім. Богдана Весоловського, «Територія Різдва. Зимові Містерія») і телевізійних програмах України («Голос», «Україна має талант», «Сніданок з 1+1»). Гурт працює у стилі «музичний шарж» (фр. la charge), створює оригінальні кавер-пісні на відомі народні композиції, знімає кліпи на YouTube, експериментує зі сценічними образами. Гурт вибрав шлях виконання тих композицій, які знайомі широкій масовій аудиторії, аби викликати у них почуття ностальгії та піднесеного настрою. Саме тому в репертуарі гурту переважають відомі українські народні й авторські пісні, впізнавані світові мелодії та їх міксування. Музичне оформлення композицій гурту наповнене елементами сонористики, традиційними прийомами гри (форшлагги, глісандо, арпеджіо, звукошумові ефекти) на бандурі в поєднанні із сучасними метро-ритмами.

У їхньому виконавському репертуарі присутні кавер-версії на українські та світові композиції, які вони трактують у різних стилях поп-музики, використовуючи джазові елементи та new age (експериментальна музика, своєрідна реакція музикантів на різножанрову музику та гармонійне поєднання із власною творчістю), а їхні

виступи достатньо вражаючі та екстравагантні (використання світлодіодних стрічок, феєрверків, оригінальні концертні образи).

На початку свого творчого шляху «Шпилясті кобзарі» також брали участь у телевізійному талант-шоу «Україна має талант» у 2011 р. [21]. У їхньому виконанні пролунали популярні українських пісень («Розпрягайте, хлопці, коней», «Несе Галя воду», «Смерека», «Ой чий то кінь стоїть», «Ой на горі два дубки», «Взяв би я бандуру») у поєднанні зі зразками відомої світової музики. Їхній перформанс на сцені був представлений дещо у гумористичному контексті, що було виражено через особливості аранжування композиції, використання певних елементів сонористики, сценічних образів, видовищних візуальних ефектів та піротехніки. Така нетипова презентація бандури та її виконавців на масштабному шоу була спрямована на руйнування міфу «народності» і консервативності інструменту та його виконавців, стирання певних умовних рамок вигляду бандуриста у свідомості як публіки, так і інших бандуристів. У 2019 р. «Шпилясті кобзарі» знову пішли на телевізійне талант-шоу «Голос країни», де виступили в оновленому кількісному складі. Глядач також спостерігав ріст та ребрендинг гурту, який був відображений у музичному трактуванні й оформленні композицій, залученні інших музичних інструментів (кахон, сопілка), зовнішньому вигляді музикантів та чіткій мистецькій позиції, адже їхнім головним меседжем були слова «Бандура це круто» [22]. Самі музиканти своєю появою на шоу хотіли продемонструвати сучасну бандурну музику широкому колу аудиторії, зокрема світовому слухачеві.

Отже, Ярослав Джусь та гурт «Шпилясті кобзарі» були першими, хто популяризував сучасну бандуру для широкої аудиторії, використовуючи автентичні українські тести в поєднанні з відомими широкій аудиторії мелодіями у медіапросторі. Вони активно демонстрували свою творчість, використовуючи телебачення та соціальні мережі, тим самим ближче знайомили велику аудиторію з бандурою. Важливими для музикантів є також імідж у соціальних мережах, видовищне оформлення музичних відео та сценічні образи.

Бандуристка Марина Круть створює та популяризує сучасне звучання бандури через власну творчість. Вона почала свою медійну кар'єру на сценах популярних телевізійних талант-шоу та конкурсах України (X Factor 2018, The Voice 2019, Національний відбір на «Євробачення 2020»), була учасницею численних українських

та іноземних фестивалів (Atlas Weekend, Lviv Bandur Fest, «Бендерштат», «Файне місто») та культурно-мистецьких проєктів (Sound of Chernobyl, «З днем народження, чувак», «Пісня під бандуру»), записувала колаборації з різними популярними виконавцями, писала музику до фільмів та комерційних проєктів («Ізожда», «Я працюю на цвинтарі», «Зломовчання»). У її авторському доробку є музичні альбоми (Arche, Albino), нотні збірники («Альтернатива», «Зіграй мені щось на бандурі»), а також низка відеокліпів, які вона поширює через соціальні мережі, YouTube. З огляду на вищесказане, діяльність бандуристки охоплює значний спектр діяльності, що допомагає популяризувати сучасну бандуру, а самого музиканта позиціонувати як естрадного виконавця [23].

Фокус авторської композиційної діяльності Марини Круть спрямований на відкриття тонких граней організації особистості, її душі. Прикладом є конкурсна пісня «99» для національного відбору «Євробачення 2020» про причини піднятися та йти далі, про внутрішню силу особистості та не боязкість робити помилки [24]. Композиції «Чи ти мій сон», «Все, як ти любиш», «Коріння» розкривають одвічні теми перипетії кохання, взаємозв'язків між людьми, бажання усвідомлення себе у Всесвіті.

Марину Круть також називають першою у світі соул-бандуристкою, адже у її композиціях велику увагу вона приділяє саме внутрішнім переживанням людини, її особистому мікрокосмосу та позиціонуванню себе у соціумі [25]. Підтвердженням цієї думки також може слугувати другий альбом «Альбіно». Сама назва міні-альбому означає «альбіноси», і, як зазначає авторка, саме ці люди є особливими, як і людська душа, різні грані якої вона підкреслює у своїх композиціях [26]. В альбомі представлено шість композицій, кожна з яких трактується як окремий маніфест, акцентує на важливості простих людських почуттів, підкреслює їх унікальність та важливість («Дівчинко» – діалог тендітної та вразливої душі та раціонального, соціального мозку; «Радій» – важливість життя, щирої радості та вдячності за прості буденні речі; «Сто листів» – перипетії кохання; «Хто я» – сенс життя та значення людини у Всесвіті; «Ок» – своєрідний гімн інтровертів; «Скажи мені Боже» – інтимна розмова сучасної людини і Творця).

Увага до внутрішнього світу особистості, міжособистісного протиріччя та увага до простих людських цінностей, повернення до витоків є фундаментом цього альбому. Для її музики харак-

терним є невагомий вступ, часто з використанням «харківського» прийому гри, невимушений та гармонійно поєднаний куплетний акомпанемент, який допомагає об'ємно розкрити змістове наповнення тексту, адже найбільша увага саме на ньому. Сам акомпанемент під час вокальної партії налаштовує слухача на відповідний внутрішній емоційний стан. Інструментальна перегра – місце, де сповна розкривається багатство бандурного звучання, демонструється високий рівень виконавсько-технічної майстерності бандуристки. У композиціях також присутні власне бандурні звукові елементи та прийоми (інструментальні імпровізаційні, що є суттєвою рисою традиційної думи, мелізми, флажолети, глісандо, глушіння струн), які демонструють красу звучання інструменту, виконавсько-технічні можливості бандуристки.

Марина Круть також приділяє велику увагу демонстрації та візуалізації власної творчості. Вона дуже часто публікує фото оригінальних фотосесій із бандурою, які потім використовує в афішах концертів. Велика увага також на віджеїнг її виступів та відеооформлення музичних кліпів, що допомагає гармонійно доповнює картинку аудіо і візуального сприйняття у свідомості аудиторії. Для органічного вигляду на сцені вона також використовує спеціальну вертикальну підставку для інструменту (фінал національного відбору на «Євробачення 2020» та етер «Голос Країни 9» [27]. До переліку оригінальних відеоробіт бандуристки також можна віднести кліпи на природі, де звуки бандури поєднуються з природою, співом птахів (Hey little bird, «Ой ходить сон», інструментальна імпровізація – 2021) та зі звуками сирен (How we live in Ukraine – 2022) [28].

У 2020 р. бандуристка представила композицію «Кімната» для культурно-соціального проєкту «Звуки Чорнобиля» [29]. Цю роботу можна трактувати як яскравий приклад продовження кобзарської традиції та ідейності у діяльності та інтерпретацію через власну творчість представників сучасного бандурного мистецтва.

В основі композиції історія трагедії Чорнобильської атомної станції, яка вибухнула 1986 р. та вплинула на життя тисяч людей. Композиція розкриває внутрішні переживання людини, її дитячу травму та страх. Українські народні інструменти (бандура, трембіта), національний одяг, використання ладів народної музики – усе це наголошує та підкреслює причетність та вплив події на цілий народ. Для розкриття художніх задумів у відеоряді використано багато символів, зокрема домінуючими кольорами відеокліпу є жовтий та

чорний, що є відсилкою до знаку радіації. Велика кількість залучених осіб у відеокліпі демонструє масштаб трагедії, також дещо відмінність відеоряду та тексту композиції ілюструє брехню та викривлення події тогочасною владою. Цікава сучасна концептуальна подача занурює глядача у вир переживання та змушує замислитися, що підсилено, зокрема, візуальними ефектами [30].

Щодо самої композиції, то з перших секунд ми чуємо звуки унікальних українських інструментів трембіти та бандури, згодом їх гармонійне поєднання з електронним саундом. Виконавиця-бандуристка є оповідачем історії. Її речетативна оповідь розкриває внутрішні переживання і трагедію людини, розповідає історію, що є характерним для автентичної бандурної традиції. Музичний супровід допомагає тримати увагу глядача, занурюючи його в певний емоційний стан. Інструментальна імпровізація наприкінці композиції з використанням ладів української народної музики, а саме «гуцульського» мінорного ладу, який впізнаваний для людей та часто використовується у народній та академічній українській музиці.

Таке поєднання української автентики, історії, концепції, електронного саунду у сучасній подачі матеріалу є яскравим прикладом прояву сучасного бандурного мистецтва з переосмисленням та своєрідним продовженням його автентичної традиції. Ідея та реалізація пісні «Кімната» змушують замислитися сучасників над масштабами і наслідками трагедії 1986 р., а доступна і концептуальна демонстрація допомагає донести її широкій аудиторії. Реалізація автентичної ідеї, побудова композиції (речетативна оповідь про історію з інструментальними імпровізаційними частинами) у поєднанні із сучасними елементами візуальної презентації аудиторії є прикладом сучасного напрямку розвитку бандурного мистецтва.

Творчість Марини Круть є багатогранною та охоплює чимало сфер. У її творчості акценти розставлені саме на поєднанні української автентики та електросаунду, потужні презентації власної творчості широкому колу аудиторії через соціальні мережі і телебачення, увага до внутрішнього світу особистості підкреслені у візуальній демонстрації, концепції та музичному оформленні композиції.

Діяльність бандуриста-віртуоза Георгія Матвіїва також є прикладом популяризації та поширення сучасної бандури. У 2012 р. він був обраний у склад Європейського джазового оркестру European Jazz Orchestra 2012, чим продемонстрував можливість та красу тембрового звучання бандури не лише в оркестрі народних інструментів, а й у джазовому [31, с. 29–33].

За рік до цього він відзняв перший бандурний кліп на композицію Wild West Jazz. Композиція створена у джазовому стилі з використанням синкопованих та свінгових структур. Як зазначає сам виконавець, у відеокліпі зображена жінка з бодіартом на спині, яка уособлює розкриття душі перед мистецтвом [32]. Переважаючими кольорами у відеороботі є червоний та чорний, що для українців підсвідомо викликають асоціацію з кольорами народної традиції («традиційний одяг – червоне то любов, а чорне то журба»). Дана робота є яскравим прикладом демонстрації сучасної бандури широкій аудиторії, адже у ній поєднується оригінальне джазове звучання на архаїчному інструменті, а відеокліп перевертає уявлення про можливість інтерпретації народного інструменту і візуально посилює враження глядача, для якого це новинка.

Бандурист також брав участь у масштабному фентезі-шоу «Володар стихій» 2018 р. у виконанні солістів-інструменталістів (гуцульські цимбали – П. Сказків, скрипка – О. Божик, духові етноінструменти – О. Журавчик) та НАОНІ (Національний оркестр народних інструментів України). Кожен соліст уособлював стихію природи, а особливу магічну атмосферу створювали декорації, поєднання традиційних та електронних музичних інструментів, перкусії, візуальні й аудіоефекти, використання техніки 3D-маппінгу [33, с. 80–94]. Особливостями його композиторського почерку та виконавської майстерності є досконале та довершене використання оригінальних бандурних прийомів гри (мордент, флажолет, форшлаг, глісандо, тремоло, кластер на бандурі), поєднання різних жанрів в одному музичному зразку (джаз, блюз), креативність виконання, бандура звучить наповнено та самодостатньо [34, с. 181–200].

Особливістю праці Георгія Матвіїва можна вважати створення оригінального віртуозного музичного полотна, у якому поєднуються джаз і українська автентика та вражаюча візуальна подача її аудиторії у вигляді відеокліпів та оригінальних музичних шоу. Таке поєднання дає змогу продовжити популяризувати живу українську традицію, доносячи її молодій аудиторії.

Анастасія Войтюк – сучасна бандуристка, експериментаторка, композиторка, лідерка гурту Troye Zillia, фестивалю сучасної бандурної музики Lviv Bandur Fest. Гурт Troye Zillia – професійні музиканти, які грають у стилі folk fusion and world music, удало експериментують та поєднують автентичні українські пісні із сучасними ритмами («Янчик», «Древо», «Переманочко»).

Беручи за основу українські народні пісні з різних регіонів країни, музиканти пишуть оригінальну обробку, міксуючи R&B, D&B Afro-Cuban, Jazz, та виступають на різноманітних українських та закордонних майданчиках [34].

Музика під час повномасштабного вторгнення

Незважаючи на довгу історію трансформації та «осучаснення» бандури, ми можемо спостерігати, що її ідейна місія та сила залишилися незмінними. Діяльність сучасних бандуристів із початком війни в Україні у XXI ст. є доказом продовження спорідненої багатовікової бандурної традиції у сучасних реаліях.

Із початком повномасштабної війни на території України вектор творчості представників сучасного бандурного мистецтва дещо змінився. Зараз вони гостро відчувають потребу морально підтримати українців через виконання українських патріотичних і народних пісень, сучасних композицій та авторського творчого доробку. Бандуристи, як і інші українські митці, пишуть пісні на тему війни, дають благодійні концерти для переселенців та збирають кошти для армії, відвідують військових, підбадьорюючи їхній національний дух музикою.

Через виконання патріотичних композицій для тимчасово переселених людей та армії бандуристи створюють відчуття об'єднаності народу. Їхня музика пробуджує почуття самоідентифікації себе як українця, тобто частини одного народу, який переживає спільне горе.

Бандурна музика підсилює ці відчуття ще й завдяки історичному значенню цієї музики, що є уособленням і символом живої традиції українського народу та культурним кодом. У свідомості українців усе ж таки бандура залишається автентичним інструментом. Саме її звуки підсилюють патріотичні почуття людей та впевненість у своїх силах, адже підсвідомо повертають людину до її коріння.

У такі важкі моменти для людей важливі особиста присутність виконавців, живе спілкування з музикою. Таким шляхом іде бандурист-віртуоз Георгій Матвіїв. Він продовжує активну творчу діяльність та виступає з бандурою як сольо, так і у складі НАОНІ України. За цей період він разом із колективом провів серію концертів у різних частинах Києва та України для людей та на підтримку військових. Їхні виступи відбувалися у Будинку творчих колективів України, на залізничному вокзалі та станціях метро, у військових госпіталях, для дітей та військових. Георгій Матвіїв також провів сольний концерт у прямому етері кримськотатарського телеканалу ART.

Як зазначає Георгій Матвіїв, «в умовах війни мова, культура у цілому та музика зокрема – це також зброя і саме те, що характеризує нашу національну ідентичність» [35]. Бандурист вважає музику засобом захисту і моральної підтримки людини перед зовнішнім ворогом, інструментом пробудження національного духу у її свідомості. Позитивний фідбек аудиторії та гучні оплески – результат, який дає розуміння правильності вибраного вектору підтримки, адже музику вважають ліками для душі, тому дуже важливо зважати на цей аспект [35].

Емоційний стан країни зараз надзвичайно складний, тому музиканти та артисти всіляко намагаються його поліпшити та відвернути людей від негативних думок. Організуються концерти на підтримку тимчасово переміщених осіб у західній частині країни та Європі. Бандуристка Анастасія Войтюк є активною учасницею таких заходів. Саме у виконанні автентичних пісень вона бачить свою місію бандуристки сьогодні та єднання з автентичною кобзарською традицією, яка полягає у підтримці духу населення та розповіді історії народу, яка є циклічною [36]. Її музика наповнена українським ладом, який допомагає людям енергійно повернутися до свого коріння через виконання автентичних народних пісень. Анастасія Войтюк дає концерти у Львові, Чехії, гастролювала в Польщі. Сама виконавиця вважає своїм призначенням культурну дипломатію та підтримку народного духу. Окрім того, Анастасія навчає українських автентичних пісень, проводячи майстер-класи з вокалу. Через бандуру та музику виконавиця промовляє до зарубіжної аудиторії, і така промова є сильнішою на емоційному рівні. У перший період повномасштабної війни Анастасія Войтюк брала участь у записі *Dont F@ck With Ukraine* відомого поп-співака Макса Барських. У цій електрохаус-композиції лунають звуки бандури та інших традиційних інструментів на підтримку армії.

Соул-бандуристка Марина Круть почала активну волонтерську та мистецьку діяльність, яка спрямована на актуалізацію української музики у світі. Окрім музикування, вона збирає кошти для військових через сторінки у соціальних мережах. За підтримки організації «Мистецький фонд» відбувся благодійний сольний концерт бандуристки спільно з джазовими музикантами в *LV Safe jazz club* у Львові. На концерті було презентовано пісні, які увійдуть у новий альбом «Літепло»: «Чайки», «Воля», «Місто малому». Невід'ємною частиною діяльності бандуристки є проведення благодійних концертів у різних

країнах Європи на підтримку своєї країни (Іспанія, Нідерланди, Швейцарія) [37].

Для підбадьорення українців дівчина почала грати на вулицях, записала кавер на пісню Т. Петриненка «Україно» у волонтерському штабі міста Хмельницький за участі Хмельницького муніципального хору. Саме участь колективу та зйомка під час плетіння маскувальних сіток для військових підкреслюють важливість об'єднання народу, показують силу спільної праці на перемогу [38]. Текст пісні ілюструє живу любов до рідної землі, яка століттями живе у серцях людей і зараз із новою силою проявляється:

*Мені не можна не любити,
Тобі не можна не цвісти,
Лиш доти варто в світі жити,
Поки живеш і квітнеш ти!*

На початку квітня 2022 р. виконавиця випустила авторську пісню «Воля», у якій передала бажання незалежності та причини боротьби українського військового:

*Мамо, я в путь,
Бо немає уже що втрачати!
Ми ніколи не вміли мовчати,
Бо немає чужих дітей!*

У тексті також висвітлено перемогу «материнської пісні» над «звуком міської сирени» – оповіщення повітряної тривоги, що уособлює перемогу української пісні над терором. У цій сучасній інтерпретації відображено реалії життя українського народу, висвітлено одвічну цінність народу – волелюбність та любов до Батьківщини. Саме на тексті композиції зроблено головний акцент, інструментальний акомпанемент є достатньо прозорим та ненав'язливим, без додат-

кових композиційних прикрас та імпровізаційних частин, які притаманні сучасним бандурним композиціям [39].

Для цих двох композицій провідною думкою є ідея сили єдності народу проти ворога («... Ще, може, нашими серцями розпалим тисячі сердець» – «Україно»; «...Та у мене мільйонна родина переможе в весняний день» – «Воля»), що відображає особливість ситуації та настроїв людей сьогодні.

Як зазначають виконавці сучасного бандурного мистецтва, у такий важкий період в історії українського народу вони як ніколи відчувають єднання та споріднення з багатовіковою бандурною традицією. У реальному часі можна спостерігати справжню ідейну місію та важливість бандурного мистецтва.

Висновки

Бандурне мистецтво впродовж своєї довгої історії стало уособленням живої української традиції як невід'ємної частини культури цілого народу. Репертуар бандуриста та його місія полягають у моральній підтримці населення, обреші його ментальності, духовності та висвітленні історії. Сучасне бандурне мистецтво, яке зародилося у 2010-х роках, є продовженням автентичної традиції, яке ми можемо спостерігати у діяльності бандуристів сьогодні. Незважаючи на видозміненний спосіб взаємодії з аудиторією, відповідно до вимог сучасності, виконавці підтримують українців у важкий період війни. Важливим аспектом їхньої діяльності також є культурна дипломатія, що втілюється через проведення концертів для світової спільноти та донесення важливих меседжів через музику.

Література

1. Жайворонок В. Знаки української етнокультури : словник-довідник / НАН України, Ін-т мовознав. ім. О.О. Потебні. Київ : Довіра, 2006. С. 703.
2. Словник української мови. Т. 1. / за ред. В. Русанівського. Київ : Наукова думка, 2012. С. 93.
3. Матковський О. Образ кобзаря в українській культурі. Київ : Кобзарсько-лірична епічна традиція, 2019. С. 60–65.
4. Літературознавчий словник-довідник / за ред. Р. Гром'яка, І. Коваліва, В. Теремка. 2-е вид., виправл., доп. Київ : Академія, 2007. С. 752.
5. Хоткевич Г. Музичні інструменти українського народу. Харків : Держ вид-во України, 1930. С. 296.
6. Матковський О. Образ кобзаря в українській культурі. Київ : Кобзарсько-лірична епічна традиція, 2019. С. 60–65.
7. Пилипчук В. Історія модернізації бандури. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. 2021. Вип. 79. Т. 2. С. 43–46.
8. Чернопиский М., Давидова О. Українська фольклористика : словник-довідник. Тернопіль, 2008. С. 108–111.
9. Юцевич Ю. Музика : словник-довідник. Тернопіль, 2003. С. 352.
10. Чайка С., Чайка М. Кобзарство – дієвий чинник збереження традицій духовного життя нації. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2012. Вип. 12. С. 439–44.
11. Юренко С. Археологічні з'їзди в Україні. Київ : Шлях, 2004. С. 44.
12. Жеплинський Б., Ковальчук Д. Українські кобзарі, бандуристи, лірники. Енциклопедичний довідник. Львів : Галицька видавнича спілка, 2011. С. 316.
13. Костюк Н. Постаті бандурно-кобзарського мистецтва в Україні періоду Другої світової війни в експозиції Музею кобзарства. Переяслав-Хмельницький, 2015. С. 248–261.
14. Югова О. Психологічні засади бандурного виконавства. *Актуальні проблеми народно-інструментального виконавства в Україні*. Рівне, 2017. С. 250.

15. Жеплинський Б., Ковальчук Д. Українські кобзарі, бандуристи, лірники. Енциклопедичний довідник. Львів : Галицька видавнича спілка, 2011. С. 316.
16. Лісняк І. «Культурний образ» сучасного бандурного мистецтва. Рига : Baltija Publishing, 2022. С. 144–164.
17. Україна має талант / Показники Україна має талант – 2, 2010. URL: <https://www.stb.ua/talant/ua/2010/03/29/pokazateli-ukrayina-maye-talant-2prevy-sili-dolyu-v->
18. Україна має талант – Ярослав Джусь. 2010. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=A9NIa30VZ-g&t=185s>.
19. Ярослав Джусь «Мелодія – М. Скорик», 2011. URL: <https://youtu.be/Lakm4t6xbCU>.
20. Дуб Б. Bandura style (проект розвитку бренду бандури в Україні). 2013. URL: <https://www.ar25.org/article/bandura-style-proekt-rozvyt-ku-brendubandury-v-ukrayini.html>.
21. Україна має талант. «Шпилясті кобзарі». Півфінал, 2013. URL: <https://youtu.be/AnXLRzmoI-o>.
22. Чарівні пісні Скрябіна, виконані під бандуру на «Голосі країни 2019». 1+1. URL: <https://1plus1.ua/goloskrainy/novynu-charivnu-pisnu-skrabina-vikonali-pid-banduru-na-golosi-kraini-9-video>.
23. Петринка Х. Марина Круть: нова сторінка в історії сучасного бандурного мистецтва. *Культурно-мистецькі ескізи* : збірник студентських наукових праць. Львів, 2020. С. 72–76.
24. KRUT-99. Фінал національного відбору на «Євробачення 2020». URL: <https://youtu.be/oihU-9ett6E>.
25. Eurovision.ua. KRUT – Лонгліст Національного відбору – 2023. *Сусільне Євробачення*. 2020. URL: <https://eurovisionua/4285-krut/>.
26. Ковальова Д. Бандуристка Марина Круть презентувала міні-альбом Albino та оголосила тур. *Liroom*. 2019. URL: <https://liroom.com.ua/news/marina-krut-ep-albino/>.
27. Влад та Роман Таранцови vs. Марина Круть. «Три хвилини» – бої. «Голос країни», 9-й сезон. 2019. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=OVKw-f4ERIU>.
28. Найденко Ю. Під пташиний спів. Українська бандуристка Круть записала лайв у лісі. *NV*, 2021. URL: <https://life.nv.ua/ukr/art/finalistka-nacvidboru-na-uevrobachennya-krut-zapisala-tri-pisni-pid-spiv-ptahiv-i-banduru-video-50154505.html>.
29. KRUT – Кімната (Sounds of Chornobyl). 2020. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=UoGbmTmj0bc>.
30. Мовчан А. Кожен бачить те, що він хотів – Марина Круть презентувала відеороботу «Кімната». 2020. URL: https://ye.ua/kultura/51688_Kozhen_bachit_te_scho_vin_hotiv_Marina_Krut_prezentovala_videorobotu_Kimnata_amp.html.
31. Матвиив Г. Современная бандура в составе Европейского джазового оркестра: обобщение исполнительского опыта. Вена : European Journal of Arts, 2018. С. 29–33.
32. Матвій Г. Звукообразні чинники сучасної бандурної творчості: інструментально-виконавський авторський підхід : дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.03. Одеса, 2021. С. 190.
33. Лісняк І. Використання медіатехнологій у презентації концертних програм: між шоу та академізмом. *Часопис Національної музичної академії України імені П.І. Чайковського*. 2020. С. 80–94.
34. Лісняк І. Нові елементи у творчості українських бандуристів початку XXI століття. *Українська музична культура: глобалізаційні виклики та національні реалії* : колективна монографія. Київ : НАН України, ІМФЕ ім. М.Т. Рильського, 2019. С. 181–200.
35. Інтерв'ю з Георгієм Матвійвим. 03.05.2022.
36. Інтерв'ю з Анастасією Войтюк. 02.06.2022.
37. Інтерв'ю з Мариною Круть. 06.06.2022.
38. Україно – Тарас Петриненко (Cover). KRUTЬ спільно з Хмельницьким муніципальним хором. 2020. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=cLuk4qT6JXU&t=2s>.
39. KRUTЬ – Воля. 2022. URL: <https://youtu.be/k0Py1y7m8wE>.

Інтерв'ю з Анастасією Войтюк 02.06.2022

1. Яка місія та який головний посил вашої діяльності зараз?

Моя ключова місія зараз – це культурна дипломатія та підтримка бойового духу українців і за кордоном, і в Україні (...)

(...) Культура є одним із ключових складників побудови ідентичності народу, а українська культура дуже багата і різностороння, особливо її співоча традиція, яка налічує тисячі пісень. У цих піснях є історична та емоційна пам'ять народу, і саме зараз ми усвідомлюємо, про що саме є багато наших пісень, тому що наш народ уже переживав подібне насильство з боку росії та її попередніх утілень під іншими назвами. Через пісню розкриваю емоційний контакт із людьми і тоді можу розповідати їм про ситуацію в Україні зараз. Через пісню також допомагаю людям стабілізуватися психічно і частково пережити травми війни, отримати сили та енергію, щоб щонайменше жити далі і щоб боротись. Через зустрічі з українцями даю віру в країну, почуття єдності, взаємної підтримки і любові (...)

2. Що ви зараз відчуваєте як бандуристка? Що хочете донести творчістю до людей сьогодні?

(...) Як бандуристка я почуваюся військовою на культурному фронті. Я граю на рідкісному інструменті, який на 100 % презентує Україну, що дає дуже велику чистоту і силу посилу. (...) Коли співаю давні пісні, відчуваю єдність з українцями, які жили і співали їх раніше. Відчуваю, що наш інструмент дуже красивий і чаруючий і він є дуже потужною силою зараз. (...) Музика завжди вражає потужніше, ніж розмова, слова. Це дуже тонка і філігранна робота з емоційним полем людини, і якщо до нього достукатися, то можна змінити важливі світоглядні позиції людини, які потім будуть впливати на її рішення.

3. Чи є у вас відчуття духовного єднання з традицією кобзарів, чия діяльність була пов'язана безпосередньо з підтримкою морального духу народу?

(...) У мене було відчуття, що тепер я розумію, про що співали наші попередники. А це історичний контекст уже змінився, і якщо колись у пісні співалося про те, що цар не пускає військових повернутися додому, то зараз це вже не про нас – ми незалежні і воюємо за свою державу, а подібні формулювання можуть бути вже для інших народів (...)

(...) Коли є велика біда для народу, усі біжать у підвали ховатися в прямому і в переносному сенсі. У переносному – ми біжимо до свого коріння, щоб точно зрозуміти, хто ми і для чого боремось і чи справді варто віддавати за це життя. І, як показує життя, варто і за що.

Інтерв'ю з Георгієм Матвіївим 03.05.2022

1. Що ви зараз відчуваєте як бандурист? Що хочете донести творчістю до людей сьогодні?

Бандура – це безкомпромісно український народний інструмент. Як представник бандурної спільноти зараз як ніколи я відчуваю потребу ділитися зі слухачами зразками української народної музики, творами сучасних українських композиторів, у тому числі власними творами. В умовах війни мова, культура у цілому та музика зокрема – це також зброя, і саме те, що характеризує нашу національну ідентичність.

2. Чи є у вас відчуття духовного єднання з традицією кобзарів, чия діяльність була пов'язана безпосередньо з підтримкою морального духу народу?

Підняття морального духу українців, а особливо воїнів ЗСУ, інвалідів війни та переселенців, дітей – це вкрай необхідна річ, бо, як би це пафосно не звучало, але музика дійсно лікує душі. Разом із НАОНІ з початку війни ми провели цілу серію концертів у різних частинах Києва для людей з усієї України (в Будинку національних творчих колективів України, на станціях метро, на вокзалі, у всіх людних місцях тощо), де виконували українську музику і по фідбеку людей стає зрозуміло, що це вкрай необхідна справа. По суті, це справа національного значення (у буквальному сенсі).

References

1. Zhaivoronok V. (2006). *Znaky ukraïnskoi etnokultury: slovnyk-dovidnyk [Signs of Ukrainian ethnoculture: dictionary-reference]*, (pp. 703, 270, 618). Kyiv: Dovira [in Ukrainian].
2. Rusanivkyi V. (Eds.) (2012). *Slovnyk ukraïnskoi movy (Vols. 1.) [Ukrainian language dictionary (Part 1)]*, (p. 93). Kyiv: Nauk. Dumka [in Ukrainian].
3. Matkovsky O. (2019) *Obraz kobzaria v ukraïnskii kulturi [The image of the kobzar in Ukrainian culture]*, (pp. 60–65). Kyiv: NCC “Museum of Ivan Gonchar” [in Ukrainian].
4. Gromyaka R., Kovaliva Y., Teremka V. (Eds.) (2007). *Literaturoznavchyi slovnyk-dovidnyk [Literary encyclopedia reference]*, (p. 212). Kyiv: VTs “Academia” [in Ukrainian].
5. Khotkevych H. (1930). *Muzychni instrumenty ukraïnskoho narodu [Musical instruments of the Ukrainian people]*. (pp. 296, 87). Kharkiv: DVU [in Ukrainian].
6. Matkovsky O. (2019) *Obraz kobzaria v ukraïnskii kulturi [The image of the kobzar in Ukrainian culture]*, (pp. 60–65). Kyiv: NCC “Museum of Ivan Gonchar” [in Ukrainian].
7. Pylypchuk V. (2021). *Istoriia ta modernizatsiia bandury [History and modernization of the bandura]*, (pp. 43–46). Kyiv: Culturological thought: a collection of scientific works [in Ukrainian].
8. Chornopisky M., Davidova O. (2008). *Ukraïnska folklorystyka. Slovnyk-dovidnyk [Ukrainian folklore. Dictionary-reference]*, (pp. 108–111). Ternopil [in Ukrainian].
9. Yutsevych Y. (2003) *Muzyka: slovnyk-dovidnyk [Music: a reference dictionary]*, (pp. 352). Ternopil [in Ukrainian]. Retrieved from https://archive.org/details/dovidnyk_2003/page/n1/mode/2up.
10. Chaika S., Chaika M. (2012) *Kobzarstvo-diievyi chynnyk zberzhennia tradytsii dukhovnoho zhyttia natsii [Kobzarism – an effective factor in preserving the traditions of the spiritual life of the nation]*, (pp. 439–446). Kamianets-Podilskyi: Zbirnyk naukovykh prats [in Ukrainian].
11. Yurenko S. (2004). *Archeolohichni zizdy v Ukraini [Archeological congresses in Ukraine]*, (pp. 46. 44). Kyiv: Shliakh [in Ukrainian].
12. Zheplynskyi B., Kovalchuk D. (2011). *Ukraïnski kobzari, bandurysty, lirnyky. Entsyklopedychnyi dovidnyk [Ukrainian kobzari, lryniki bandurists. Encyclopedic guide]*, (pp. 316). Lviv: Halyska vydavnycha spilka [in Ukrainian].
13. Kostyuk N. (2015). *Postaty bandurno-kobzarskoho mystetstva v Ukraini period druhoi svitovoi viiny u ekspozytsii Muzeiu kobzarstva [Figures of bandurno – kobzars art in Ukraine during the Second World War in the exposition of the kobzarst museum]*, (pp. 248–261). Pereyaslav-Khmelnitsky: materials All-Ukrainian Sciences. Conf [in Ukrainian].
14. Yugova O. (2017). *Psykhologichni zasady bandurnoho vykonavstva [Psychological fundament of bandura performance]*, (pp. 250). Rivne: Science [in Ukrainian].
15. Zheplynskyi B., Kovalchuk, D., (2011). *Ukraïnski kobzari, bandurysty, lirnyky. Entsyklopedychnyi dovidnyk [Ukrainian kobzari, lryniki bandurists. Encyclopedic guide]*, (p. 316). Lviv: Halyska vydavnycha spilka [in Ukrainian].
16. Lisnyak I. (2022). *“Kulturnyi obraz” suchasnoho bandurnoho mystetstva [“Cultural image” of modern bandura art]*, (pp. 144–164). Riga: Baltija Publishing [in Ukrainian].
17. You Tube (2010). *Ukraina maie talent/Pokaznyky “Ukraina maie talent-2» oerevyshchly chastku 50 % [Ukraine got Talent/Ukraine got Talent-2 indicators exceeded the share of 50 %]*. Retrieved from <https://www.stb.ua/talent/ua/2010/03/29/pokazateli-ukrayina-maye-talant-2prevy-sili-dolyu-v-> [in Ukrainian].

18. You Tube (2010). *Ukraina maie talent 2 – Yaroslav Dzhus [Ukraine got Talent 2- Yaroslav Dzhus]*. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=A9Nla30VZ-g&t=185s>.
19. You Tube (2011). *Yaroslav Dzhus “Melodyia – M. Skoryk” Ukraina maie talent [Yaroslav Dzhus “Melody – M. Skoryk” Ukraina’s Got Talent 2]*. Retrieved from <https://youtu.be/Lakm4t6xbCU>.
20. Dub B. (2013). *Bandura style (proekt rozvytku brendu bandury v Ukraini) [Bandura style (Bandura brand development project in Ukraine)]*. [in Ukrainian]. Retrieved from <https://www.ar25.org/article/bandura-style-proekt-rozvytku-brendubandury-v-ukrayini.html>.
21. You Tube (2013). *Ukrayna Maie Talant 3 – Shpyliasti kobzari Polufynal [“Ukraine’s Got Talent-3» “Spylyasty kobzars” semi-final]*. Retrieved from <https://youtu.be/AnXLRzmol-o>.
22. (2019). *Charivnu pisniu Skriabina vykonaly pid banduru na Holos kraïny-9 [Scriabin’s magic song was performed under the bandura on the Voice of the Nation-9]*. Official site of channel 1 + 1. [in Ukrainian]. Retrieved from <https://1plus1.ua/golos-kraïny/novyny/carivnu-pisnu-skrabina-vikonali-pid-banduru-na-golosi-kraïni-9-video>.
23. Petrynka K. (2020). *Maryna Krut: nova storinka v istorii suchasnoho bandurnoho mystetstva [Maryna Krut: a new page in the history of modern bandura art]*, (pp. 72–76). Lviv: Cultural and artistic sketches: a collection of student research papers [in Ukrainian].
24. You Tube (2020). *KRUT – 99 – Fynal Natsyonalnoho otbora na Evrovydenye-2020 [KRUT – 99 – Fynal Natsyonalnoho otbora na Evrovydenye-2020]*. Retrieved from <https://youtu.be/oihU-9ett6E>.
25. Eurovision.ua (2020). *KRUT – Lonhlyst Natsvidboru-2023 [KRUT – Longlist of the National Selection-2023]*. Kyiv: Sushpilne Yevrobachennia. [in Ukrainian]. Retrieved from <https://eurovisionua/4285-krut/>.
26. Kovalova D. (2019). *Bandurystka Maryna Krut prezentovala mini-albom Albino ta oholosyla tur [Bandura player Maryna Krut presented the mini-album Albino and announced a liroom tour]*. Kyiv: Liroom. Retrieved from <https://liroom.com.ua/news/marina-krut-ep-albino/> [in Ukrainian].
27. You Tube (2019). *Vlad i Roman Tarantsov vs. Maryna Krut – “Try khvylyny” – boy – Holos strany 9 sezon [Vlad y Roman Tarantsovy vs. Maryna Krut – “Try khvylyny” – boy – Voice of the Nation 9 sezon]*. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=OVKw-f4ERIU>.
28. Naidenko Y. (2021). *Pid ptashynyi spiv. Ukrainska bandurystka Krut zapysala laiv u lisi [Under the birdsong. Ukrainian bandura player Krut recorded live in the woods]*. Kyiv: NV. Retrieved from <https://nv.ua/ukr/art/finalistka-nacvidboru-na-yevrobachennya-krut-zapisala-tri-pisni-pid-spiv-ptahiv-i-banduru-video-50154505.html> [in Ukrainian].
29. You Tube (2020). *KRUT – Kimnata (Sounds of Chornobyl) [KRUT – Room (Sounds of Chornobyl)]*. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=UoGbmTmj0bc>.
30. Movchan A. (2020). *Kozhen bachyt te, shcho vin khotiv – Maryna Krut prezentovala videorobotu “Kimnata” [Everyone sees what they wanted – Maryna Krut presented the video work “The Room”]*. Retrieved from https://ye.ua/kultura/51688_Kozhen_bachit_te_scho_vin_hotiv_Marina_Krut_prezentovala_videorobotu_Kimnata_amp.html [in Ukrainian].
31. Matviiv G. (2018). *Sovremennaia bandura v sostave Evropeiskoho Dzhazovoho Orchestra: obobshchenye yspolnytel'skogo opyta [Modern bandura in the European Jazz Orchestra: a statement of the performing experience]*, (pp. 29–33). Wien: European Journal of Arts
32. Matviiv G. (2021). *Zvukoobrazni chynnyky suchasnoi bandurnoi tvorchosti: instrumentalno-vykonavskiy avtorskyi pidkhi [Sound-like factors of modern bandura creativity: instrumental-performing author’s approach]*, (pp. 190). Odesa: Ph.D: 17.00.03 [in Ukrainian].
33. Lisnyak I. (2020). *Vykorystannia mediatekhnologii u prezentatsii kontsertnykh prohram: mizh shou ta akademizmom [The use of media technologies in the presentation of concert programs: between the show and academism]*, (pp. 80–94). Kyiv: Journal of the National Music Academy of Ukraine named after PI Tchaikovsky [in Ukrainian].
34. Lisnyak I. (2019). *Novi elementy u tvorchosti ukrainskykh bandurystiv pochatku XXI stolittia [New elements in the work of Ukrainian bandura players of the early XXI century]*, (pp. 181-200). Kyiv: IMFE imeni M. T. Ryl'skoho NAN Ukrainy [in Ukrainian].
35. Inerview with Georgiy Matviiv 03.05.2022.
36. Inerview with Anastasia Voytiuk 02.06.2022.
37. Inerview with Maryna Krut 06.06.2022.
38. You Tube (2010). *Ukraino – Taras Petrynenko (Cover). KRUT spilno z Khmelnytskym munitsypalnym khorom [Ukraine – Taras Petrynenko (Cover). KRUT together with the Khmelnytskyi Municipal Choir]* Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=cLuk4qT6JXU&t=2s> [in Ukrainian].
39. You Tube (2022). *KRUT – Volia [KRUT – Liberty]*. Retrieved from <https://youtu.be/k0Py1y7m8wE>.

Khrystyna Petrynka – Master of Musicology in I. Franko Lviv National University

Contemporary Bandura Art as an Embodiment of the Cultural Code of Ukrainians

For many centuries, the activities of representatives of bandura art supported the morale of Ukrainians during difficult times of war and periods of repression. In the course of the research, we can observe how the bandura repertoire reflected the people’s desire to fight for freedom, the nation’s moral values, and how history was sung through the ages. With the start of a full-scale war in Ukraine in 2022, the young generation of contemporary bandurists began to actively support the Ukrainian people. Accordingly, we can trace how the centuries-old musical tradition continues linearly, demonstrating the mission of bandura art in particular. So, accordingly, we can talk about bandura art not only as an artistic calling card of Ukraine, but also as an embodiment of the national spirit and cultural code of Ukrainians.

The article analyses samples of the bandura repertoire at different stages of the history of Ukraine as well as the stages of development of bandura art as a whole. The work also highlights the features of modern bandura art. The development of “contemporary bandura” is connected with the appearance of bandura performers at mass cultural and artistic events with modern popular musical material; it dates back to the 2010s and continues to this day. For more than 10 years, bandur players have been actively working on popularising the instrument for a mass audience.

The work highlights the activities of representatives of “contemporary bandura art”, namely Yaroslav Dzhus, Maryna Krut, Georgy Matviiv, and Anastasia Voytiuk. The author also analyses their artistic activity and musical creativity. With the help of bandura, today cultural traditions are revived and the latest art is created, the high level of which is successfully demonstrated to the world art community.

Key words: *bandura, modern bandura art, bandura player, traditional instrument, performing repertoire, authenticity.*